

PŘEDMLUVA	8
ČÁST PRVNÍ	
VYMEZENÍ POJMŮ A ETAPIZACE HISTORIE (V. KŮDELA).....	9
1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	9
1.1 Historie a historizmus.....	9
1.1.1 Historie.....	9
1.1.2 Historizmus.....	9
1.2 Členění historie.....	10
1.2.1 Základní kritéria členění historie.....	10
1.2.2 Kritéria členění historie rostlinolékařství.....	10
1.3 Člověk a historie.....	11
1.4 Rostlinolékařství, fytopatologie, ochrana plodin, ochrana rostlin, ochrana lesa.....	11
ČÁST DRUHÁ	
ZDRAVÍ A CHOROBY ROSTLIN V PRŮBĚHU STALETÍ V RŮZNÝCH ČÁSTECH SVĚTA (V. KŮDELA).....	15
2 POJETÍ ZDRAVÍ A CHOROBY ROSTLIN V PRŮBĚHU STALETÍ.....	15
2.1 Pravěk.....	15
2.1.1 Starší doba kamenná.....	15
2.1.2 Mladší doba kamenná.....	16
2.2 Starověk.....	16
2.2.1 Blízký východ, Indie a Čína.....	16
2.2.2 Starověké Řecko.....	19
2.2.3 Starověký Řím.....	22
2.2.4 Antické pojetí choroby a víra v samoplození.....	23
2.3 Středověk.....	24
2.3.1 Středověké prameny o chorobách a škůdcích rostlin v časové posloupnosti v různých částech světa.....	24
2.3.2 Souhrn středověkých znalostí o škodlivých agens rostlin a jejich regulaci.....	26
2.4 Novověk.....	31
2.4.1 Období 1492–1900: předvědecká éra rostlinolékařství a počátky éry vědecké.....	31
2.4.1.1 Hledání příčin infekčních chorob rostlin.....	31
2.4.1.2 Vyvrácení teorie samoplození a vítězství parazitického pojetí chorob rostlin.....	33
2.4.1.3 Julius Kühn: zakladatel novodobého rostlinolékařství.....	35
2.4.1.4 Regulace původců chorob, živočišných škůdců a plevelů v 18. a 19. století.....	39
2.4.2 Období 1901–2000: vzestup úrovně a významu rostlinolékařství.....	40
2.4.2.1 Klíčové události týkající se interakcí rostlina – patogen, škůdce.....	41
2.4.2.2 Klíčové události týkající se metod regulace škodlivých agens rostlin.....	42
2.4.2.3 Klíčové události týkající se institucionalizace rostlinolékařské péče.....	44
2.4.2.4 Klíčové události týkající se vzdělávání rostlinolékařů v různých zemích.....	49
3 EPIDEMIE INFEKČNÍCH CHOROB ROSTLIN, GRADACE ŠKŮDCŮ ROSTLIN A PŘEMNOŽENÍ PLEVELŮ JAKO DĚJINOTVORNÉ FAKTORY.....	50
3.1 Námelovitost, námel.....	50
3.2 Saranče stěhovavé.....	51
3.3 Plíseň bramboru.....	51
3.4 Rzivost kávovníku.....	53
3.5 Tři pohromy pro evropské vinařství v 19. století.....	54
3.5.1 Padlí révy.....	54
3.5.2 Mšička révokaz.....	54
3.5.3 Plíseň révy.....	55
3.6 Mandelinka bramborová.....	55
3.7 Plevelle.....	56
3.8 Shrnutí.....	57
ČÁST TŘETÍ	
NÁSTIN CHRONOLOGICKÉHO VÝVOJE ZEMĚDĚLSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V LETECH 1750–2019 (V. KŮDELA).....	60
4 NÁSTIN UDÁLOSTÍ PŘED OBDOBÍM 1750–1847.....	60
5 OBDOBÍ 1750–1847.....	60
5.1 Konsolidace feudálního velkostatku, nevolnictví a poddanství, změna soustavy hospodaření na půdě.....	60
5.2 Státní centralismus, zemská gubernia.....	62
5.3 Hospodářské společnosti.....	62
5.4 Raabova pozemková reforma.....	64
5.5 Vědy kamerální, přírodní a zemědělské.....	64
6 OBDOBÍ 1848–1900: ZRUŠENÍ PODDANSTVÍ, NÁSTUP KAPITALIZMU DO ZEMĚDĚLSTVÍ A JEHO UPEVNĚNÍ.....	66
6.1 Zrušení nevolnictví, technická revoluce a kapitalizace zemědělství.....	66
6.2 Vzdělávání, věda a výzkum.....	67
6.3 Zemědělská krize z nadprodukce.....	68

7	OBDOBÍ 1901–1914: POKRAČUJÍCÍ ROZMACH ZEMĚDĚLSTVÍ	69
8	OBDOBÍ 1914–1918: PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA	69
9	OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY 1918–1938: DYNAMICKÝ ROZVOJ A ZEMĚDĚLSKÁ KRIZE	69
	9.1 Zemědělské školství	70
	9.2 Zemědělský výzkum	71
	9.3 Zemědělská osvěta	72
	9.4 Zemědělské poradenství	72
	9.5 Zemědělská správa a řízení zemědělství	72
10	OBDOBÍ 1939–1945: DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA	73
11	OBDOBÍ 1945–1948: POVÁLEČNÁ OBNOVA A POLITICKÉ ZMĚNY	74
	11.1 Státní správa a samospráva v zemědělství	74
	11.2 Změny vlastnictví v zemědělství, úroveň poválečného zemědělství	75
12	OBDOBÍ 1948–1989: SOCIALISTICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ	76
	12.1 Etapa 1948–1953: transformační časový úsek	76
	12.2 Etapa 1954–1960: socialistické združstevňování	76
	12.3 Etapa 1961–1970: upevňování výrobních vztahů a posilování materiálně technické základny zemědělství	78
	12.4 Etapa 1971–1975: zprůmyslňování zemědělské výroby	81
	12.5 Etapa 1976–1989: koncentrace, specializace a intenzifikace zemědělské výroby	83
	12.6 Shrnutí vývoje zemědělství v letech 1948–1989	85
13	OBDOBÍ 1990–2004: TRANSFORMACE OD SOCIALIZMU KE KAPITALIZMU A PŘÍPRAVA NA ČLENSTVÍ V EU	87
	13.1 Etapa 1990–1997: přechod od socialistického ke kapitalistickému zemědělství	87
	13.2 Etapa 1998–2004: příprava českého zemědělství na členství v EU	90
14	OBDOBÍ 2004–2019: ČESKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ PO VSTUPU DO EVROPSKÉ UNIE	91
	14.1 Dopady systému tržní regulace zemědělských produktů a dotací	92
	14.2 Dílčí charakteristiky	92
	14.3 Problémy	93
	14.4 Shrnutí	93

ČÁST ČTVRTÁ

CHRONOLOGICKÝ VÝVOJ ROSTLINOLÉKAŘSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

(V. KŮDELA, J. POTOČEK, V. PETERKA, V. ŘEHÁK)

15	NÁSTIN REGULACE ŠKODLIVÝCH AGENS ROSTLIN V PŘEDVĚDEČKÉ ÉŘE ROSTLINOLÉKAŘSTVÍ	95
	15.1 Opatření doporučovaná v 60. letech 19. století k ochraně rostlin	95
	15.2 Průmyslová a zemědělská revoluce	96
	15.3 Stát začíná financovat zemědělský výzkum	96
16	OBDOBÍ OD KONCE 18. STOLETÍ DO ROKU 1858: PŘEDVĚDEČKÁ ÉRA ROSTLINOLÉKAŘSTVÍ	96
	16.1 Hospodářské společnosti (HS) a zásluhy šlechtických velkostatkářů	97
	16.1.1 Přínos hospodářských společností ke vzniku zemědělského školství a pokusnictví	98
	16.1.2 Zásadní podněty k rozvoji zemědělství ve druhé polovině 19. století	99
	16.1.3 Ukončení činnosti Vlastenecko-hospodářské společnosti a jazykový utrakvizmus	100
17	OBDOBÍ 1858–1950: OD ZAČÁTKŮ VĚDECKÉ ÉRY ROSTLINOLÉKAŘSTVÍ K JEHO ROZMACHU	100
	17.1 Začátek vědecké éry rostlinolékařství	100
	17.2 Fyziokratická společnost – počátky floristiky a faunistiky	100
	17.3 Zemědělské rady	101
	17.4 Zemská muzea	103
	17.5 Institucionalizace rostlinolékařského vysokoškolského vzdělávání	104
	17.5.1 Prvotní představy o potřebě odborné způsobilosti osob k potlačování původců chorob a škůdců rostlin v českých zemích	104
	17.5.2 Rostlinolékařská tematika na nezemědělských vysokých školách jako součást botaniky, zoologie a jiných vyučovacích předmětů	105
	17.5.3 Rostlinolékařství samostatným vyučovacím předmětem na zemědělských akademiích (vysokých učilištích)	105
	17.5.4 Rostlinolékařství samostatným vyučovacím předmětem na Vysoké škole technické v Praze	106
	17.5.5 Zřízení kateder zabezpečujících na vysokých zemědělských školách výuku rostlinolékařských disciplín	108
	17.6 Institucionalizace rostlinolékařského výzkumu	109
	17.6.1 Výzkumná stanice hospodářsko-fyziologická v Praze (VSH-F)	109
	17.6.2 Moravský zemský výzkumný ústav zemědělský v Brně	111
	17.6.3 Státní výzkumné ústavy pro rostlinnou výrobu v Praze s ústavem fytopatologie	112
	17.6.4 Státní výzkumné ústavy lesnické v Praze s ústavem ochrany lesů	112
	17.6.5 Nestátní rostlinolékařský výzkum a služby	113
	17.6.6 První sbírka mikroorganismů na světě založena v Praze	113
	17.6.7 Soliterní učenec Franz Petrak	113
	17.7 Rostlinolékařské služby	114
	17.7.1 Rostlinolékařské služby do roku 1919	114
	17.7.2 Rostlinolékařské služby v letech 1919–1950	115

17.8 Mezidobí 1939–1945: rostlinolékařství v Protektorátu Čechy a Morava	116
17.9 Mezidobí 1945–1950: rostlinolékařství v etapě poválečné obnovy, znárodnování, centrálního řízení a počátků kolektivizace zemědělství	118
18 OBDOBÍ 1951–1990: ROSTLINOLÉKAŘSTVÍ ZA SOCIALISTICKÉ ÉRY	119
18.1 Rostlinolékařské vzdělávání	119
18.2 Rostlinolékařský výzkum	120
18.2.1 Institucionalizace rostlinolékařského výzkumu	120
18.3 Rostlinolékařská služba	122
18.3.1 Padesátá léta 20. století	122
18.3.2 Šedesátá léta 20. století	125
18.3.3 Sedmdesátá až osmdesátá léta 20. století	129
18.3.4 Odborné zázemí rostlinolékařské služby	132
18.3.5 Agrochemické podniky a Zemědělské zásobování a nákup jako součást rostlinolékařské péče	132
18.4 Řízení a koordinace rostlinolékařství včetně personálního zabezpečení	132
19 OBDOBÍ 1991–2019: ROSTLINOLÉKAŘSTVÍ PŘED A PO VSTUPU DO EVROPSKÉ UNIE	133
19.1 Rostlinolékařské vzdělávání	133
19.1.1 Specializované studium rostlinolékařství po roce 1996	133
19.1.2 Postgraduální studium rostlinolékařství ve smyslu § 5 zákona o rostlinolékařské péči	134
19.2 Rostlinolékařský výzkum	135
19.3 Rostlinolékařské služby	137
19.3.1 Vývoj organizace rostlinolékařské služby v období 1990–1997	138
19.3.2 Zřízení Státní rostlinolékařské správy	140
19.3.3 Státní rostlinolékařská správa před vstupem ČR do EU	141
19.3.4 Počátky stagnace a destabilizace SRS v období po roce 2008	146
19.3.5 Zrušení SRS jako samostatné rozpočtové organizace a její začlenění do ÚKZÚZ	146
19.3.6 Činnost Ministerstva zemědělství a obecních úřadů ve věcech rostlinolékařské péče v období po roce 1997	147

ČÁST PÁTÁ

VÝVOJ ROSTLINOLÉKAŘSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH PODLE DÍLČÍCH TEMATICKÝCH CELKŮ (V. KŮDELA)..... 150

20 ROSTLINOLÉKAŘSKÉ PŘÁVNÍ NORMY	150
20.1 Pojetí rostlinolékařského práva	150
20.2 Periodizace historie rostlinolékařského práva	150
20.2.1 Periodizace rostlinolékařského práva podle státního zřízení v době vzniku právní normy	150
20.2.2 Periodizace podle zaměření, komplexnosti a autonomie rostlinolékařských právních norem	154
21 ČESKÁ ROSTLINOLÉKAŘSKÁ TERMINOLOGIE	156
21.1 Rostlinolékařská terminologie, její definice a internacionalizace	156
21.2 České názvosloví chorob, poruch, poškození rostlin	157
21.2.1 Vývoj českého názvosloví chorob rostlin	158
21.3 Revize českých názvů chorob, poruch, poškození a poranění rostlin	160
21.4 Shrnutí	161
22 ČESKÉ ROSTLINOLÉKAŘSKÉ PUBLIKACE: PERIODIKA A KNIHY	161
22.1 Charakteristika a význam rostlinolékařských publikací v 18. až 21. století	161
22.1.1 Období 18. a 19. století	162
22.1.2 Období 20. století	163
22.1.3 Období 21. století	166
23 PŘEHLED POUŽÍVANÝCH METOD, PŘÍPRAVKŮ A PROSTŘEDKŮ K REGULACI PATOGENŮ, ŠKŮDCŮ ROSTLIN A PLEVELŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH	169
23.1 Regulace škodlivých agens rostlin do poloviny 20. století	169
23.2 Chemické přípravky a mechanizační prostředky k jejich aplikaci	172
23.2.1 Období do roku 1918	172
23.2.2 Období 1919–1960	174
23.2.3 Období 1960–1990	177
23.2.4 Období po roce 1990	181
23.3 Vývoj a rozvoj systémů ochrany rostlin v českých zemích ve druhé polovině 20. století	182
23.3.1 Objev insekticidní účinnosti DDT – počátky rozvoje chemické ochrany rostlin v celosvětovém měřítku	182
23.3.2 Chemická ochrana rostlin v českých zemích v období 1950–1960 a 1970–1990	183
23.3.3 Období 1950–1960	183
23.3.4 Období 1970–1990	184
23.4 Integrovaná ochrana rostlin (IOR) – nová strategie rostlinolékařské péče	186
23.5 Vývoj a použití metod biologické ochrany rostlin	188
23.6 Program ozdravení a produkce testovaného a bezvirového rozmnožovacího materiálu ovocných dřevin, révy vinné	189
23.7 Vývoj šlechtění polních plodin na rezistenci vůči chorobám v českých zemích	190
23.7.1 Metody šlechtění rostlin na rezistenci	190
23.7.2 Šlechtění obilnin na odolnost vůči původcům infekčních chorob v českých zemích	192
24 PŘÍSPĚVK VĚDECKÝCH OSOBNOSTÍ Z ČESKÝCH ZEMÍ K ROZVOJI ROSTLINOLÉKAŘSKÝCH DISCIPLÍN	196

25 ROSTLINOLÉKAŘSKÉ SPOLEČNOSTI.....	199
25.1 Rostlinolékařství v ústřední vědecké organizaci pro podporu zemědělské vědy a výzkumu.....	199
25.2 Dobrovolné rostlinolékařské společnosti	201
26 HISTORIE ROSTLINOLÉKAŘSTVÍ NA VÝZKUMNÝCH ÚSTAVECH V ČESKÝCH ZEMÍCH	202
26.1 Výzkumný ústav rostlinné výroby, v. v. i. Praha-Ruzyně.....	202
26.2 Zemědělský výzkumný ústav Kroměříž, s. r. o.	209
26.3 Výzkumný ústav bramborářský Havlíčkův Brod, s. r. o.....	214
26.4 Výzkumný ústav pícninářský, spol. s r. o. Troubsko.....	220
26.5 AGRITEC, výzkum, šlechtění a služby, s. r. o. Šumperk.....	224
26.6 Oseva PRO s. r. o., o. z. Výzkumná stanice Rožnov-Zubří	229
26.7 Oseva PRO s. r. o., o. z. Výzkumný ústav olejnin Opava	232
26.8 Řepařský institut Semčice, spol. s r. o.	235
26.9 Chmelařský institut, s. r. o. Žatec	237
26.10 Výzkumný a šlechtitelský ústav ovocnářský, s. r. o. Holovousy.....	239
26.11 Výzkumný a šlechtitelský ústav zelinářský, Olomouc	244
26.12 Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Průhonice	246
26.13 Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i., Strnady	249

ČÁST ŠESTÁ

BUDOUCNOST ROSTLINOLÉKAŘSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH (V. KÚDELA)..... 255

27 VÝHLED DO BUDOUCNOSTI ČESKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ A ROSTLINOLÉKAŘSTVÍ	255
27.1 Předzvěsti budoucích změn světového zemědělství	255
27.2 Základní varianty budoucího vývoje zemědělství a rostlinolékařství	256
27.3 Úvahy o budoucnosti kapitalizmu a socializmu	257
27.4 Přestane být zemědělská půda obchodovatelným zbožím?.....	258
27.5 Výzvy pro 21. století na úseku rostlinolékařství a zemědělství	259
27.5.1 Zdokonalování osvědčeného, náprava minulých chyb, zvýšení efektivity rostlinolékařské péče, řešení stávajících a nově vznikajících problémů	259
27.5.2 Řešení problémů spjatých s plošnou degradací zemědělské půdy	261
27.5.3 Zvládnutí třetí a čtvrté průmyslové revoluce	262
27.5.4 Digitalizace v zemědělství a rostlinolékařství.....	263
27.5.5 Shrnutí.....	263

SUMMARY 265

Použitá literatura

Poznámka: Seznam literatury je uspořádán do šesti souborů v souladu s členěním textu na šest částí.